

Ladislav Babić

Provociranje evolucije
(prirodoslovac u metafizičkim vodama)

Gugutka (najčešće je ljudi nazivaju grlicom, ali radi se o drugoj, srodnoj vrsti) je plaha ptica. Doduše, svjedočio sam kako je na mom balkonu gdje sam hranio zrnevljem jedan par, mužjak sam samcat – idući od jedne do druge – rastjerao jato od više no trideset njih koje su se htjele pridružiti gozbi. No, to su ipak odnosi unutar jedne vrste – i među masom kukavica neki se ističu manjkom te osobine, te bismo ih mogli smatrati hrabrima. Sada, nakon selidbe u novi stan, pred prozorom se gnijezdi par gugutki koji upravo ima mlade. Kako hranim golubove starim kruhom, često dolijeću gavranovi koji im ga – bez ikakvog otpora – otimlju za svoju mladunčad. Dok golubovi tako pasivno promatraju otimačinu njima namijenjenog obroka, majka grlica se ne ustručava napasti sasvim odrasle gavrane približe li se previše gnijezdu, što ovi – bježeći glavom bez obzira – očito ozbiljno shvaćaju. Konačno, to je na neki način osobina majki sviju vrsta, od onih najjednostavnijih do čovjeka. Majke i životom brane svoju mladunčad. Zašto? Odgovori se kreću u smislu da je to naprosto majčinski instinkt razvijen evolucijom, kako bi jedinke prenijele što više gena u svoju vrstu. No, kakva je korist od tog „prenošenja gena“ za konkretnu jedinku? Čovjek je (navodno) misaono i razumno biće; on može smisliti kako će mu u onemoćalim starčkim danima biti potrebna pomoć njegove djece, koju oni – vodeći se istim razmišljanjem – u većini pružaju svojim roditeljima.

Oni su brinuli o meni kada sam bio mali, red je da ja to uzvratim u njihovoj starosti, očekujući da moja djeca nastave takav trend. Ali, što ćemo sa grlicom, i sličnim stvorovima kojima, bar na današnjem stupnju znanja, priznajemo samo instiktivno ponašanje? Kakvu ličnu korist ima moja grlica od žrtvovanja života za svoje ptiče, kad oni ionako prvom prilikom napuste gnijezdo nikada više ne prepoznavši roditelje, kao ni oni svoju djecu? Zašto bi im evolucija dodijelila svojstvo brige za mladunčad, s gledišta njihove lične koristi? Naravno, sa stanovišta cijele vrste to se može razumijeti, jer njen opstanak ovisi o brojnosti populacije. Ali, zna li to (na koji način) moja grlica? A što ako je neki Tvorac – neobavezno božanskog porijekla – „usadio“ u gene svake žive jedinke (naravno, ne doslovno, s obzirom da se osobine jednostavno prenose razmnožavanjem) takav nagon, kao što bih ja tu očinio u laboratoriju želeći, primjerice, iz sebi svojstvenih razloga održati brojnost populacije koza ili jata golubova? Što, ako...?

Bježeći iz metafizike u možda još veću metafiziku, prisjetimo se [Rupert Sheldrake-a](#), heretičkog britanskog biologa, osnivača teorije (točnije, hipoteze) morfogenetskih ili tzv. [morfičkih polja](#); nevidljivih energetska polja kojima su vrste okružene, odgovornih za dijeljenje informacija među članovima vrste. Svaki član zajednice doprinosi kolektivnom polju, a totalna „svijesnost“ tog morfičkog polja je dostupna svakoj jedinki. Ono oblikuju kolektivnu memoriju vrste koja je ishod svih prethodnih ostvarenih stanja organizama, a sadrži informacije koje utječu ne samo na ponašanje, već i na izgradnju živih organizama. Informacija koju nudi kolektivna svijest, o potrebi održanja brojnosti vrste (radi što lakšeg nošenja sa nevoljama u borbi za opstanak), na taj bi se način prenosila iz polja u svaku jedinku, što bi neposredno stimuliralo majke na obranu i brigu oko svog potomstva! Kao što je struktura gena, prema standardnoj genetici odgovornih za svojstva organizama, posljedica neprestanih evolutivnih promjena, tako i morfogenetsko polje ima posljedična svojstva evolucije cijele vrste. Mogli bismo reći kako geni, prenoseći nasljedne osobine strukturiraju opća svojstva vrste preko pojedinačnih svojstava njenih pripadnika, tako i obrnuto – morfičko polje kao osobina vrste, reverzibilno utječe na neka svojstva i ponašanja jedinki. Kolektiv (vrsta) i njegovi pripadnici (jedinke) nalaze se u nekoj vrsti povratnospreznog uzajamnog djelovanja. Neka vrsta biološkog oblika fizikalnog zakona akcije i reakcije. Uostalom, ne traži li i čovječanstvo kroz cijelu svoju povijest, oblike prihvatljivog uravnotežavanja odnosa jedinki i društva? Svaka hipoteza zahtijeva predvidive i potvrđene efekte da bi se etablirala, što nažalost (za sada?) nije slučaj sa onom o morfogenetskom polju, mada je njena zamisao da morfička polja imaju mjerljive fizičke učinke.

Ipak, barem na prvi pogled – nisam niti biolog, niti detaljnije poznajem teoriju – kao da sasvim dobro objašnjava obrambeni mehanizam vladanja majke gugutke. Kako se Sheldrake (inače psiholog i doktor biokemije, svojevremeni suradnik britanskog Kraljevskog društva i predavač biologije na Cambridge University) bavi i područjima s ruba, možda točnije rečeno – s one strane znanosti, to baca veliku sjenu na njegovu hipotezu koju većina znanstvenika smatra pseudonaučnom. Više o njoj može se naći na linku u okviru teksta, ili knjigama navedenima unutar nje.

Poznato je iz povijesti (i one najnovije) da se ljudska društva vladaju poput krda – zbijaju se u opasnosti, gotovo bespogovorno, bezotporno slijedeći vođu koji im uspije nametnuti svoje ideje. Ginuti za domovinu, je za većinu neupitno pitanje – samo im netko treba inputirati u mozgovne dovoljan razlog, i oni kreću u rovove, na barikade, na bajunete, metke i granate. Jednom rječju, u smrt. Međutim, poznato je kako ipak takav delirij ne zahvaća sve ljude, točnije manjina pokazuje zavidnu otpornost na ovakvu indoktrinaciju svojih političkih vođa, zadržavajući neovisnost mišljenja i analize razloga zbog kojih bi oni – navodno – dobrovoljno trebali ići ginuti (uglavnom, aposteriori čak i oni najzadrtiji uviđaju – u korist elite koja ih je nagnala na taj samoubilački korak). Ginuti (a ne živjeti, sic!) za domovinu – odakle ovakva patetična ideja u mozgovima većine, i njen nedostatak u manjine? Moglo bi se to pokušati objasniti odgojem, no – čak ako pretpostavimo da je cijelo društvo orjentirano na ovakvu indoktrinaciju svoje djece (a to ustvari čine elite nametnutim odgojno obrazovnim programima), zašto se takve ideje u većine primaju a u manjine ne? Sa aspekta hipoteze morfogenetskog polja postoji lijepo (druga je stvar, dali i točno) objašnjenje.

Između morfičkog polja i pojedinaca postoji izvjestan oblik rezonancije, utjecaja prema sličnosti: što je pojedinac sličniji svojim prethodnicima (precima) čiji doprinos morfičkom polju je u danom trenutku i najveći (jer suvremenici tek ugrađuju svoj doprinos u njega), to je veći utjecaj polja na njih. Kako evolucija vrste nije proces koji ravnomjerno i u isti čas zahvaća sve njene pripadnike, za očekivati je da u danom času postoji masa evolutivno naprednijih pojedinaca, u biološkom i posebno u socijalnom smislu, koji su manje slični svojim precima te samim time i manje podložni utjecaju morfičkog polja. Dakako, vjerojatno prihvatljivije objašnjenje sastojalo bi se u tome – bez potrebe za ikakvim poljima - da kad su već socijalno napredniji, onda su naprosto i manje podložni indoktrinaciji od manje naprednijih srodnika. Interakcija pojedinaca sa morfogenetskim poljem svodi se na prijenos informacija, a to se – navodno – ovisno na što se ta polja odnose (jer postoji opće morfogenetsko polje, ali i ona

koja se odnose, primjerice, na zdravstvo, edukaciju, društvene konvencije,...), dešava određenim frekvencijama. To je vrlo slaba točka cijele koncepcije, s obzirom da je za prijenos svih informacija nužan neki materijalni nositelj (zvuk, svjetlost, elementarne čestice, toplina,...), a on do sada nije, i najvjerojatnije nikada neće biti pronađen. Dovršavajući ova (kvazi)metafizička razmatranja, ipak se moram vratiti na pitanje koje ih je iniciralo:

Kakvu ličnu korist ima gugutka u podizanju i obrani svojih ptica, kad ne može računati na njihovu zahvalnost i povrat učinjenog djela?

Ako je to samo nagon, genetski kod ugrađen u svrhu održanja čitave vrste, to nije ništa doli mehanički program kakav vrtimo na kompjuteru. Iz kakvog bi razloga evoluciju uopće „zanimalo“ hoće li neka vrsta opstati? Jed(i)no rješenje koje mi pada na pamet je, da se povećanjem brojnosti njene populacije povećavaju i šanse pojedinačnih gugutki za opstanak u svijetu prirodne selekcije, gdje „sposobniji“ pobjeđuju. Eto, to bi bila njena osobna korist od brige za svoju mladunčad.